IMPORTANȚA PRINCIPIULUI *RES IUDICATA* ȘI A CONCEPTULUI *RES INTERPRETATA* ÎN CONTEXTUL JURISPRUDENȚEI CEDO

THE IMPORTANCE OF THE PRINCIPLE OF *RES JUDICATUS* AND OF THE CONCEPT OF *RES INTERPRETED* IN THE CONTEXT OF THE JURISPRUDENCE OF THE ECHR

CZU: 341.231.14:341.64 **https://doi.org/10.59295/spd2025j.32**

Ruxanda CAMERZAN
ORCID: 0009-0002-0154-8994
E-mail: camerzanruxanda@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *It may be considered that the efficiency of the European Court of Human Rights jurisdiction depends directly on the procedural aspects that govern the European Convention on Human Rights. Therefore, this academic paper aims to determine what is the role of the res iudicata principle and the concept of res intrepretata in promoting the ECtHR authority and effectiveness. Hence, in order to approach the importance of these two notions, the scientific paper will employ the doctrinal legal research methodology, in which the relevant national and international literature, international treaties and ECtHR case-law, play a vital role in addressing the context.*

Keywords: *Human Rights Standards. Non Bis in Idem, Res Interpretata, Res Iudicata.*

INTRODUCERE

Putem considera că eficiența unui mecanism internațional de protecție al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, așa cum este Convenția Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CEDO sau Convenția) este direct proporțională cu elementele procedurale relevante. Prin urmare, în contextul provocărilor internaționale prin prisma cărora randamentul Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare CtEDO sau Curtea) este pus în discuție, un studiu ce ar clarifica importanța anumitor aspecte procedurale, precum autoritatea lucrului judecat și interpretat, ar facilita determinarea locului și rolului Curții pe arena internațională.

Așadar, scopul acestei cercetări științifice este de a stabili în ce măsură contribuie principiul *res iudicata* și conceptul *res interpretata* la consolidarea autorității și eficienței CtEDO. Pe parcursul studiului se propune analizarea celor două noțiuni în parte pentru a putea valorifica aportul fiecăreia la optimizarea sistemului CEDO *per se*.

MATERIAL ȘI METODĂ

Pentru a facilita identificarea rezultatelor proiectate, metodologia de bază a cercetării va prelua forma doctrinară de cercetare juridică, fiind caracterizată de o analiză

de origine academică, jurisprudențială și de drept convențional. De altfel, pe parcursul acestui studiu au fost consultate surse doctrinare sub aspect de *res iudicata* și *res interpretata*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului dar și precedente relevante din cadrul jurisprudenței CtEDO.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

a) Principiul res iudicata - promotorul securității juridice

Principiul *res iudicata* (denumit și autoritatea lucrului judecat, l'autorité de la chose jugée, rechtskraft) reprezintă unul dintre pilonii procedurali de bază într-o speță [1, p. 8, 12] atât la nivel național, cât și la nivel internațional, fiind esențial pentru toate sistemele de drept [2, p.64] (a se vedea SIEGLE *v.* România [3]). Acest principiu relevă faptul că, odată ce un organ jurisdicțional emite o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă, aceasta primește o forță obligatorie executională și concluzivă, fără a mai fi posibilă soluționarea ulterioară a cauzei respective [4, p. 12; 5, p. 300].

Originea principiului se regăsește în antichitate în filosofia babiloniană și latină prin care s-a stabilit că, odată ce un fapt a fost judecat în conformitate cu legea, acesta urmează să fie recunoscut în mod universal, iar orice contestare a sa ar fi pasibilă de o ulterioară sancționare [4, p.13]. Mai mult decât atât, acesta se trage din latinescul „*Interest reipublicae ut sit finis litium*", ceea ce înseamnă că interesul statului nu se rezumă doar la *ius puniendi*, ci și la finalitatea litigiului în cauză [5, p. 299]. O dispută juridică nu poate să continue la nesfârșit, ea trebuie să aibă un epilog și o stabilitate [4, p. 13-14]. Tot din latină avem și expresia „*Nemo debet bis vexari pro una et eadem causa*" sau bine cunoscutul principiu „*non bis in idem*", or, nimeni nu trebuie să fie pedepsit de două ori pentru aceeași faptă [5, p. 299]. Nu în ultimul rând „*exceptio rei iudicatae*" (excepția lucrului judecat) proteja și îi permitea uneia dintre părți, în cadrul dreptului privat roman, să invoce soluționarea existentă a litigiului [5, p. 299].

Autoritatea lucrului judecat are drept scop prevenirea pronunțării consecutive asupra aceleași cauze, dar și descurajarea încălcării principiului *non bis in idem* [2, p. 64]. Prin urmare, aceasta joacă un rol crucial în asigurarea stabilității și integrității hotărârilor judecătorești, dar și a securității raporturilor juridice naționale și internaționale [6, p. 313]. În cazul nerespectării acestui principiu al dreptului internațional pozitiv s-ar devaloriza hotărârile judecătorești care nu ar mai prezenta nici o valoare pentru circuitul juridic, iar societatea nu ar mai avea parte de efectele productive în urma procedurii de stabilire a tuturor circumstanțelor [4, p. 14; 7, p. 2-3]. Astfel, autoritatea lucrului judecat se bazează pe exclusivitatea, incontestabilitatea, obligativitatea hotărârilor judecătorești, dar și pe caracterul executoriu al acestora [4, p. 15].

În sensul clasic al dreptului internațional public, *res iudicata* reprezintă un principiu preponderent procedural [7, p.1] ce poate fi extras, de exemplu, din articolul 60 din Statutul Curții Internaționale de Justiție (CIJ) [8, art. 60]. Pe de altă parte, CEDO reprezintă un tratat internațional ce excede accepțiunea arhetipală interstatală prin includerea admisibilității cererilor individuale [9, art.33,34]. Prin urmare, în conformitate

cu jurisprudența CtEDO, autoritatea lucrului judecat poate fi privită în mod dual atât cu tentă procedurală, cât și materială.

Din punct de vedere procedural, *res iudicata* joacă un rol important în garantarea eficienței articolului 46 din Convenție, care prevede caracterul obligatoriu de implementare a unei hotărâri CtEDO pus în aplicare și supraveghere de către Comitetul de Miniștri [2, p.64] (a se vedea SCOZZARI și GIUNTA *v.* Italia [10]). În mod consecvent, autoritatea lucrului judecat reprezintă acel principiu fundamental ce contribuie direct la asigurarea securității juridice - un element vital atât pentru protecția drepturilor omului pe continentul european, cât și pentru consolidarea autorității CtEDO, ca jurisdicție internațională de ultim resort (a se vedea ILGAR MAMMADOV *v.* Azerbaidjan [11]). Nu în ultimul rând, sub aspect procedural, importanța principiului poate fi dedusă din cadrul articolul 35(2) CEDO pe materie de admisibilitate. Astfel, una dintre condițiile de admisibilitate pentru o cerere individuală este ca aceasta să nu fi fost examinată anterior de către subsemnata Curte sau o altă instanță internațională, dacă nu au parvenit fapte esențiale noi [9, art.35(2)].

Sub aspect material, autoritatea lucrului judecat poate deveni și un obiect al unei cereri în conformitate cu articolul 6 (Dreptul la un proces echitabil), dar și cu articolul 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, ce prevede principiul „*non bis in idem*" [12, art. 4]. De exemplu, CtEDO poate analiza principiul *res iudicata* în ceea ce privește revizuirea ca instituție excepțională și absolut necesară de eliminare a erorilor sau omisiunilor juridice și rejudecarea abuzivă [4, p. 18] (a se vedea RYABYKH *v.* Federația Rusă [13] și ZOLOTUKHIN *v.* Federația Rusă [14]). În general, recomandarea CtEDO pentru state este de a depune o diligență înaltă întru prevenirea redeschiderii procedurilor judiciare, conform celor trei elemente constitutive: identitatea de părți, identitatea de temei și identitatea de obiect [4, p. 18-19], în pofida faptului că acest principiu nu este unul absolut [15, p. 387]. Spre exemplu, în Brumărescu *v.* România, Curtea a concluzionat încălcarea articolului 6.1 CEDO, în urma anulării unei hotărâri definitive în favoarea reclamantului prin procedură extraordinară [16].

Totuși, este important de menționat că autoritatea lucrului judecat se rezumă strict la o hotărâre judecătorească contencioasă și nu la un alt tip de act juridic cu caracter internațional, precum ar fi de exemplu, o opinie consultativă, indiferent de greutatea moralo-politică al organului emitent [17, p. 316-322]. Avizele consultative pot influența un diferend, dar formal nu dispun de o *res iudicata*, or, statele nu sunt obligate să le recunoască sau să le implementeze (a se vedea cauza CIJ cu privire la delimitarea platoului continental dintre Mauritius și Maldive, 2021 [18] și Avizul Consultativ CIJ cu privire la consecințele juridice ale separării arhipelagului Chagos de Mauritius din 1965 [19]). Această remarcă doctrinară poate fi transpusă și prin prisma Protocolului nr. 16 CEDO, articolul 5, care stabilește faptul, că avizele consultative ale Curții nu sunt obligatorii [20, art. 5]. În doctrină, însă, se discută importanța acestora pentru conturarea terminologică a conceptelor și aplicabilitatea lor directă în cazuri concrete [21, p. 8].

b) Conceptul res interpretata - garant al dezvoltării standardelor drepturilor omului

Dacă *res iudicata* este un principiu de drept universal aplicabil în procedura națională și internațională, atunci *res interpretata* sau autoritatea lucrului interpretat, reprezintă un cadru conceptual specific pentru mecanismul viu și dinamic al CtEDO, pentru care interpretările devin vitale întru dezvoltarea jurisprudenței drepturilor omului [22, p.32], aplicabile fiind față de toate statele membre la Convenție [23, p. 241-242]. Deci, *res interpretata* reprezintă un concept derivat din cadrul articolelor 1, 19 și 32 CEDO, care îi conferă Curții rolul nu doar de a decide asupra raționamentului unui caz, ci și de a elucida, garanta și dezvolta noi standarde pentru facilitarea evoluției Convenției în virtutea scopului elaborării sale [24, p. 819, 823, 825] (a se vedea CENTRUL DE RESURSE JURIDICE în numele lui Valentin Câmpeanu *v.* România [25]).

Specificul teoretic al autorității lucrului interpretat constă în faptul că, deși ideologia CEDO nu se bazează în preponderent doar pe „*stare decisis et non quieta movere*" (teoria precedentului judiciar obligatoriu) [5, p. 327], totuși odată ce Curtea s-a expus și a interpretat un anumit aspect juridic, este de așteptat ca, pe viitor, Convenția să fie aplicată în aceeași manieră [24, p.823]. Interpretarea poate să fie privită atât ca un proces de descifrare, clarificare și stabilire a conținutului terminologic al normelor juridice, cât și ca un rezultat sub egida „meta normelor" prin care se explică, în principal, modalitatea de aplicare a normelor și a soluționării conflictelor normative între acestea [26, p. 284].

Unele voci doctrinare consideră că, interpretările Curții au menirea de a excede în virtutea articolului 46(1) obligativitatea acestora în mod exclusiv pentru părți [2, p. 65]. În RANTSEV *v.* Cipru și Federația Rusă, Curtea a specificat că rolul său primar este întradevăr de a oferi o despăgubire individuală, însă dincolo de această funcție, una dintre misiunile sale de bază este de a contura problematici de interes public și de a contribui la dezvoltarea standardelor în materia drepturilor omului și a jurisprudenței în cauză [27, para 197]. Însăși Declarația de la Interlaken a subliniat obligația statelor de a considera jurisprudența în continuă dezvoltare a Curții, sub aspectul autorității lucrului interpretat [24, p. 823].

Res interpretata este uneori dezbătut ca a fi controversat, întrucât nu toate statele care au ratificat Convenția sunt de acord cu mecanismul de dezvoltare a conceptelor [28, p. 2-4]. Multe dintre ele ar fi dorit ca CEDO să rămână a fi o tipologie de Convenție în accepțiune clasică și previzibilă [28, p. 2-4]. Acestea au rezonat cu poziționarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în momentul ratificării, dar nu cu eventualele interpretări ale acesteia [28, p. 2-4]. State precum Germania, Rusia, Marea Britanie, Spania sau Austria consideră că autoritatea interpretativă pe care o deține Curtea depășește limitele acceptabile ce mențin echilibrul între dreptul internațional și cel național [21, p. 22]. Totuși, importanța conceptului sus-menționat constă în asigurarea unei aplicabilități uniforme, eficiente și conforme a standardelor drepturilor omului [23, p. 241-242]. Uneori textul tratatului poate părea ambiguu, caduc sau depășit, iar interpretările Curții sunt menite să clarifice aceste concepte în conformitate cu realitatea contextuală a evenimentelor [28, p. 4]. Nu în ultimul rând, s-a stabilit că autoritatea interpretativă a CtEDO

are un impact major pozitiv asupra legislației, politicii și practicii statelor europene în materie de drepturi ale omului [22, p. 31].

CONCLUZII

Autoritatea lucrului judecat este un principiu foarte important pentru garantarea unei finalități în procedura internațională și pentru protejarea dreptului la un proces echitabil atât material, cât și procedural. Mereu va exista o parte ce nu a avut un câștig de cauză la proces, și va dispune de noi argumente pentru un eventual apel. Totuși, trebuie să existe o instituție de ultim resort care se poate expune asupra unei cauze și să determine un mecanism concret de implementare a normelor. În cazul CtEDO, nu există o instanță ierarhic superioară față de aceasta care ar dispune o rejudecare a cauzei, în special, atunci când există o hotărâre definitivă din partea Marei Camere. Prin urmare, autoritatea lucrului judecat contribuie la menținerea arhitecturii juridice internaționale, în care o instanță sau un tribunal internațional de înalt calibru se bucură de un respect politico-diplomatic esențial din partea statelor, și astfel, își permite să își consolideze scopul pentru care a fost înființat - cel de gardian al implementării standardelor drepturilor omului pe continentul european.

Autoritatea lucrului interpretat, în pofida faptului că nu reprezintă un principiu universal de drept, joacă un rol important în abordarea conceptuală a drepturilor omului. Globalizarea demonstrează că societatea internațională se dezvoltă cu viteza luminii, iar interpretarea normelor în accepțiunea secolului sau chiar al deceniului trecut, nu ar asigura o decizie corectă al organului jurisdicțional în conformitate cu starea de fapt al umanității. Chiar dacă *res interpretata* implică și anumite deficiențe sau provocări, în opinia autorului, ea reprezintă acel element vital care îi conferă Curții o individualitate eficientă, care generează rezultate vizibile în contextul susținerii statutul de drept și al democrației. Mai mult decât atât, autoritatea interpretativă a Curții conferă o încredere sporită aplicanților că speța lor va fi concretizată în conformitate cu realitatea socială și nu cu standardele depășite.

Această lucrare științifică a fost realizată cu scopul de a determina relevanța principiului *res iudicata* și conceptului *res interpretata* la fortificarea influenței pozitive și a capacității de acțiune a Curții. În concluzie, putem afirma că pe parcursul studiului s-a putut demonstra că elementele analizate reprezintă niște piloni procedurali de bază pentru garantarea securității juridice, a eficienței raporturilor juridice, dar și pentru dezvoltarea conceptelor juridice, contribuind profund la menținerea statutului prestigios de înaltă clasă juridică a Curții Europene a Drepturilor Omului.

REFERINȚE:

1. CARAMAN, I. Delimitarea conceptului puterii lucrului judecat de autoritatea lucrului judecat. În: *Revista Institutului Național al Justiției.* 2021. nr. 3(58), p. 8-13. ISSN 1857-2405.

2. HANSAN, A. *Facts before the European Court of Human Rights.* Teză de doctor în drept. Zurich, 2022.
3. SIEGLE *v.* România, (2013) 23456/04 (CEDO, 16 Aprilie 2013).
4. BÂCU, A. Principiul autorității de lucru judecat– garant al stabilității juridice. În: *Legea și viața.* 2016. Nr. 297(9), p. 12-20. ISSN 2587-4365.
5. MOSCHZISKER, R. Res Judicata. În: *Yale Law Journal*. 1929. nr.38(3), p. 299-334. ISSN 0044-0094.
6. BERNARDINI, L. Reopening Criminal Proceedings and Ne Bis in Idem: Towards a Weaker Res Iudicata in Europe? În: *European Papers*. 2024. nr. 9(1), p. 311-335. ISSN 2499-8249.
7. KAMMERHOFER, J. Beyond the Res Judecata doctrine: The Nomomechanics of ICJ Interpretation Judgements În: *Law and Practice of International Courts and Tribunals*. 2019. nr. 18, p. 1–29. ISSN 1569-1853.
8. Statutul Curții Internaționale de Justiție. San Francisco, 26 iunie 1945. Parte integrantă a Cartei Organizației Națiunilor Unite.
9. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Semnată la Roma, 4 noiembrie 1950.
10. SCOZZARI și GIUNTA *v.* Italia, (2000) 39221/98 și 41963/98. (CEDO, Marea Cameră, 13 Iulie 2000).
11. ILGAR MAMMADOV *v.* Azerbaidjan, (2019) 15172/13 (CEDO, 29 Mai 2019).
12. Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului. Adoptat la Strasbourg, la 22 noiembrie 1984.
13. RYABYKH *v.* Federația Rusă, (2003) 52854/99 (CEDO, 24 Iulie 2003).
14. ZOLOTUKHIN *v.* Federația Rusă, (2009) 14939/03 (CEDO, Marea Cameră 10 Februarie 2009).
15. GROUSSOT, X., MINSSEN, T. Res Judicata in the Court of Justice Case-Law: Balancing Legal Certainty with Legality? În: *European Constitutional Law Review.* 2007. nr. 3, p.385-417. ISSN: 1574-0196.
16. BRUMĂRESCU *v.* România, (1999) 28342/95 (CEDO, 28 Octombrie 1999).
17. LANZONI, N. The Authority of ICJ Advisory Opinions as Precedents: The Mauritius/Maldives Case. În: *The Italian Review of International and Comparative Law.* 2022. nr. 2, p. 296-322. ISSN: 2772-856X.
18. DELIMITAREA PLATOULUI CONTINENTAL DINTRE MAURITIUS ȘI MALDIVE (CIJ), 28 ianuarie 2021. Publicat în: *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders*, 2021, p. 1–32. Disponibil la: https://www.icj-cij.org/en/case/186 [accesat: 2 mai 2025].
19. CONSECINȚELE JURIDICE ALE SEPARĂRII ARHIPELAGULUI CHAGOS DE MAURITIUS ÎN 1965, (CIJ), Aviz Consultativ. 25 februarie 2019. Publicat în: *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders*, 2019, p. 95. Disponibil la: https://www.icj-cij.org/en/case/169 [accesat: 2 mai 2025].

20. Protocolul nr. 16 la Convenția europeană a drepturilor omului. Adoptat la Strasbourg, la 2 octombrie 2013.
21. GLAS, L. The Boundaries to Dialogue with the European Court of Human Rights. În: BENEDEK, W. et al. (eds.). *European Yearbook on Human Rights.* 2018. Cambridge: Intersentia, 2018. ISBN 978-1-78068-705-5. Disponibil la <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3276663 > [accesat 5 mai 2025]
22. HAMMARBERG, T. *The Court of Human Rights versus the "Court of Public Opinion"*. Council of Europe, Commissioner for Human Rights. 2010. Disponibil la: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-court-of-human-rights-versus-the-court-of-public-opinion > [accesat la: 1 mai 2025].
23. ȚURCAN, S. Efectul Res Interpretata a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova. În: *Studii Juridice Universitare*. 2021, nr. 2. p. 241-250. ISSN 1857-4122.
24. ARNARDÓTTIR, O. Res Interpretata, Erga Omnes Effect and the Role of the Margin of Appreciation in Giving Domestic Effect to the Judgments of the European Court of Human Rights. În: *The European Journal of International Law*, 2017. nr.28(3), p.819-843. ISSN: 0938-5428.
25. CENTRUL DE RESURSE JURIDICE în numele lui Valentin Câmpeanu *v.* România, (2014) 47848/08 (CEDO, Marea Cameră, 17 Iulie 2014).
26. PAPROCKA, A., ZIÓŁKOWSKI, M. Advisory opinions under Protocol No. 16 to the European Convention on Human Rights. În: *European Constitutional Law Review. 2015,* nr. 11, p. 274- 292. ISSN 1574-0196.
27. RANTSEV *v.* Cipru și Federația Rusă, (2010) 25965/04 (CEDO, 7 ianuarie 2010).
28. BJÖRGVINSSON, D. The Effect of the Judgements of the EctHR before the National Courts- A Nordic Approach? În: FLOGAITIS, S., ZWART, T., FRASER, J. (eds.). *The European Court of Human Rights and its Discontents: Turning Criticism into Strength*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2013, ISBN 978-1-78100-351-9.